

Kazokiškių Švč. Mergelės Marijos Nugalėtojos stebuklų knyga jau pasiekiamą visiems – 300 metų Kazokiškių bažnyčioje saugotas rankraštis išvydo dienos šviesą

Baigiantis 2017-iesiems metams viešoji įstaiga „Vorutos“ fondas išleido Kazokiškių Švč. Mergelės Marijos stebuklų knygą, kurios rankraštis 300 metų saugotas Elektrėnų sav. esančioje Kazokiškių Švč. Mergelės Marijos Nugalėtojos bažnyčioje.

Knyga išleista dvigubai didesniu nei planuota – 1 000 egzempliorių – tiražu, joje pateiktas ne vien rankraštinio teksto vertimą į lietuvių kalbą, spaudai parengtas ir originalus tekstas senąja lenkų ir lotynų kalbomis.

Rankraščio tekstą dešifravo Poznanės universiteto dėstytoja dr. Justina Prusinowska, lotyniškus teksto įtarpus į lietuvių kalbą išvertė Vilniaus universiteto doktorantas Karolis Tumelis į lietuvių kalbą išvertė, kol pagaliau paieškos pasibaigė kaimyninėje valstybėje. Rankraštį iššifravo. Beje, puikiai mokanti ir lietuvių kalbą. Iš lenkų kalbos į lietuvių kalbą tekstą vertė Punske gyvenanti Jolanta Jurkūnaitė, o. Dizaino darbus atliko Vilniuje ir ne tik plačiai žinoma Neringos Jarmalienės vadovaujama dizaino įmonė UAB „Aktin“, dizainerė, dailininkė Alicija Širvinskienė.

Stebuklingasis Kazokiškių Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu atvaizdas

XVII a. rankraštį išnagrinėjo, mokslinį tyrimą atliko, įvadinį straipsnį knygai ir vietovardžių bei asmenvardžių paaiškinimus, rodykles parengė menotyrininkė, Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros instituto direktorė dr. Tojana Račiūnaitė, monografijos „Atvaizdo gyvastis: Švč. Mergelės Marijos stebuklingųjų atvaizdų patirtis Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVII–XVIII a.“ (Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2014) autorė.

Lietuvoje yra kelios dešimtys žmonių dėkingumo ženklų – votais – papuoštų stebuklingais laikomų Švč. Mergelės Marijos atvaizdų. Tokių malonėmis išgarsėjusių atvaizdų yra Aušros vartų, Trakų, Žemaičių Kalvarijos, Šiluvos, Pažaislio, Pivašiūnų ir kitose Lietuvos šventovėse, į kurias jau nuo XVII a. keliaudavo piligrimai.

Dr. T. Račiūnaitė pažymi, kad Kazokiškių bažnyčios altoriaus Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu paveikslas yra *Dexiokratusa* ikonografinio tipo, tapytas ant drobės, 109 cm aukščio ir 83 cm pločio. Rankraščio pradžioje pateikiama šio paveikslo istorija: „Kazokiškių dvarelyje, Paparčių vienuolyne su dideliais žemės plotais, nupirktais iš Jo malonybės pono Stanislovo Beinarto, LDK išdininko, yra stebuklais garsėjantis Švenčiausiosios Mergelės Marijos paveikslas. Šis paveikslas – Neapolio stebuklingo *Maria de Victoria* paveikslo, nutapyto sostine vadinamame Neapolio mieste, kopija. Studijuodamas ten, maloningasis dominikonų vienuolis Liudvikas Skickis iš Lietuvos gavo ir 1669 metais paveikslą parvežė į Lietuvą kaip ypatingą dovaną. Pirmą kartą restauruotas buvo dvaro koplyčioje. Vėliau, kai 1700 m. buvo perkeltas į dabartinę vietą, pradėjo garsėti stebuklais, nes akieji praregėjo, kurtieji klausą atgavo, ligoniai – sveikata, išsekusieji ir mirštantieji – puikią energiją Švč. Mergelės Marijos paveikslo užtarimu, iš dėkingumo davę įžadus garbino paveikslą. Jis buvo apdėtas votais ir sidabriniais aptaisais, kuriuos 1744 metais vagies ranka nuplėšė ir perdavė žydams.“¹

Prie Švč. Mergelės Marijos atvaizdų įvykusių stebuklų registravimas

Kad Švč. Mergelės Marijos atvaizdas būtų pripažintas stebuklingu, turėjo būti registruojami ir paliudijami jam veikiant įvykę stebuklai. Kaip pasakoja dr. T. Račiūnaitė: „Prie Švč. Mergelės Marijos atvaizdų išmelstas Dievo suteiktas malones imta registruoti XII a. – tai vadinamosios Marijos stebuklų knygos arba *Mariales*, kurių turinį dažniausiai sudarydavo Marijos gyvenimo aprašymas ir prie jos konkretaus atvaizdo įvairių žmonių patirtų stebuklų sąrašas. Stebuklai

¹ *Kazokiškių Marija – Dievo malonės pilnoji = Maria Kozakiska Łaski Bożey Pelna, op. cit., p. 27.*

aprašomi pirmiausiai fiksuojant įvykio laiką (metus, mėnesį, dieną) ir liudijantį asmenį – jo vardą, pavardę, pareigas ir kilmę (vietą, iš kur atvyko). Toliau aprašoma stebuklo priešistorė – ligos ar nelaimės eiga ir sprendimo pasiaukoti ar pasižadėti (nuvykti, votą paaukoti) stebuklingajam atvaizdui motyvas (kažkas patarė, prisiminė, sapne išgirdo kvietimą ir pan.). Aprašytų stebuklų kulminaciją sudaro pokyčio arba paties stebuklo fiksavimas, kai beviltiškai sergantis staiga pasveiksta, nepakeliamas skausmas liaujasi, miręs atgyja, aklas praregi ar kitaip išpildomas pasiaukojusio (pasižadėjusio) ar jį paaukojusio (davusio įžadą) žmogaus prašymas. Stebuklų aprašymuose svarbi dar viena grandis – tai malonę patyrusio žmogaus padėkos arba voto už patirtą stebuklą fiksavimas. Kai kurie stebuklo aprašymai moko, kad įžado tesėjimas už gautą malonę yra būtinas, nes jei nepadėkama už dieviškąją pagalbą, liga ar kita nelaimė atsinaujina.² Lietuvoje yra kiek daugiau išlikusių spausdintų tokių stebuklų sąrašų – tai Simono Mankevičiaus parengta Trakų Dievo Motinos stebuklų knyga „Trakų parapijos bažnyčia“ (1645), Vilniaus bernardinų vienuolyno vyresniosios Konstancijos Sokolinskaitės – Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčios Švč. Mergelės Marijos paveikslų stebuklų knyga „Dangiškasis lobynas“ (1671), Vilniaus dominikono Remigijaus Smiarovskio – Lukiškių Dievo Motinos stebuklų knyga „Mistinis fontanas“ (1737)... O štai žinomų išlikusių rankraštinų knygų yra vos kelios: tai dvi Vilniaus universiteto Rankraščių skyriuje saugomos Ostrovnos dominikonų bažnyčios Švč. Mergelės Marijos paveikslų rankraštinės knygos ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rankraštyne saugoma Ptolemėjaus Majejskio rankraštinės knygos dalis. Tai dar labiau pagrindžia rankraštinės Kazokiškių stebuklų knygos vertę.

Kazokiškių Švč. Mergelės Marijos stebuklų knyga

Kazokiškių stebuklų knyga, kaip išangoje pabrėžia dr. T. Račiūnaitė, „palyginus gerai išsilaikęs 30,5x19,5 cm formato rankraštis kietais, drobele apvilktais viršeliais. Ji prasideda atvaizdo kilmės aprašymu ir fiksuoja stebuklus nuo 1700 m. kovo 26 d. iki 1784 m. aprašyto paskutiniojo įvykio, nenurodant mėnesio ir dienos. Per šiuos 84-erius metus aprašyti 148 stebuklai.“³ Stebuklai sunumeruoti, tačiau numeriai gali suklaidinti: „nuo 1 iki 90 numeruojami iš eilės, o po 90 stebuklo, kitame puslapyje, įvykių numeracija prasideda nuo 100. Nors po 127 stebuklo aprašymo įterptame 1769 m. vienuolijos provincijolo Dominyko Kochanskio atliktos vizitacijos liudijime teigiama, kad nuo 1700 m. iki minėtųjų metų suskaičiuota 127 stebuklai, iš tiesų susidaro 121, beje, tarp 110 ir 111 stebuklų pora aprašymų liko nenumeruoti, tad ir nėra įskaičiuoti. Veikiausiai, numeruojant suklysta ir vietoje 91 įrašyta 100. Tačiau galima ir kita mažiau tikėtina versija. Devyniasdešimtas stebuklas pabaigia vieną puslapį, o šimtas pradeda kitą, tad galbūt perrašant senesnę rankraštį buvusi stebuklų dalis liko neperrašyta dėl aplaidumo arba dėl to, kad buvo išplyšęs ar kitaip sunykęs lapas, ant kurio buvo šie stebuklai surašyti.

Nuo 1700 iki 1759 m. nominaliai 119 (faktiškai 113) stebuklų buvo perrašyti Paparčių konvento dominikono Bazilijaus Markevičiaus, tai liudija po pirmojo stebuklo aprašymo knygos pradžioje esantis Dominyko Kochanskio, provincijolo, lotyniškas įrašas. Nuo 1759 iki 1769 m. rankraštyje galima išskirti apie 19 (?) skirtingų rašysenų, o nuo 1769 iki 1784 m. dar apie 12 (?).

1769 m. vizitacijos metu per dešimtmetį perrašytas ir toliau intensyviai pildytas rankraštis jau buvo gerokai susidėvėjęs, nes vizitatorius jį rekomendavo perrišti <...>.

Pagal rankraščio numeraciją, stebuklų knygoje fiksuojami 148 stebuklai, tačiau faktiškai, įtraukiant ir penkis nenumeruotus aprašymus, stebuklų knygoje aprašyta 140 stebuklų.“⁴

Žodis knygos skaitytojams

² *Ibid.*, p. 9.

³ *Ibid.*, p. 9.

⁴ *Ibid.*, p. 12–13.

Stebuklingu būdu per karus, audras ir gaisrus išlikęs, 300 metų Kazokiškių bažnyčioje saugotas rankraštis dabar pradeda savo antrąjį gyvenimą. Tai neįkainojamas mūsų krašto dvasios turtas, lobis, iš kurio sužinome, kuo gyveno mūsų krašto gyventojai prieš 300 metų, kuo tikėjo. Tai neįkainojamas šaltinis ir mokslo tyrimams, todėl reikia dėkoti rankraštį išsaugojusiems žinomiems ir nežinomiems Kazokiškių Švč. Mergelės Marijos Nugalėtojos bažnyčios klebonams.

VšĮ „Vorutos“ fondas atiduoda šią knygą į skaitytojų rankas, linkėdamas visiems Kazokiškių Dievo Motinos palaimos ir sveikatos. Leidėjai dar kartą dėkoja šios knygos finansiniams rėmėjams: Kultūros paveldo departamentui prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos, jo direktorei p. Dianai Varnaitei, Elektrėnų savivaldybei, merui Kęstučiui Vaitukaičiui, administracijos direktoriui Virgilijui Pruskui.

Irma STADALNYKAITĖ, knygos redaktorė